

SONDY DO VZŤAHU EVANJELICKEJ CIRKVI, SLOVÁKOV
A UHORSKÉHO ŠTÁTU V ROKOCH 1848 – 1849

BOTOND KERTÉSZ

KERTÉSZ, B.: The Probe into the Relations among Evangelical Church, the Slovaks and the Hungarian State in the years 1848–1849. *Historický časopis*, 51, 3, 2003, pp. 417–434, Bratislava.

During the revolution of the year 1848 there were several smaller or larger conflicts within the Evangelical Church in Hungary. The Evangelical Church, which was formed by Slovaks, Germans and Hungarians, was not very unified. It was multilingual and multicultural. While the Hungarian and German groups supported liberal theology, the Slovak groups were more conservative and supported Luther's orthodox theology. Hungarian liberal theologian, like the supporters of political liberalism, supported Hungarian national efforts. In the 1830s and 1840s they tried to use the Evangelical Church for Magyarization. Thanks to the realistic approach of the majority of priests and teachers, these efforts were supported only with limits. The representatives of Luther's orthodoxy, which formed the second front in the Evangelical Church, devoted their attention to the support of Slovak national interests.

History. Hungary. The Probe into the relations of Evangelical Church, the Slovaks and Hungarian State in the years 1848–1849.

Počas revolúcie roku 1848 sa vnútri evanjelickej cirkvi¹ v Uhorsku odohralo niekoľko väčších-menších roztržiek. Evanjelická cirkev, ktorú tvorili veriaci slovenskej, nemeckej a maďarskej národnosti, bola jazykovo i kultúrne rôznorodá. Kultúrne rozdiely v rámci evanjelickej cirkvi v polovici 19. storočia možno najlepšie dokumentovať na odlišných teologických prúdoch. Dané obdobie charakterizovali dva hlavné teologické smery, liberálna a luterská ortodoxná teológia. Uhorským špecifikom bolo, že tieto smery sa viazali ku konkrétnym národnostiam: kým slovenskí veriaci tradične inklinovali k luterskej ortodoxii, k liberálnej teológii sa hlásili skôr Nemci a Maďari. Svetské riadiace funkcie v evanjelickej cirkvi boli v prvom rade obsadzované predstaviteľmi liberálnej šľachty, preto nie je prekvapujúce, že najodjadnejších prívržencov liberálnej teológie môžeme nájsť práve medzi laikmi.

Hlavnou črtou klasickej, z nemeckých krajín pochádzajúcej liberálnej teológie je, že odmietala autoritu vyznaní viery a dogmatické cirkevné tradície zachovala len v prípade, že ich považovala za zlučiteľné s výsledkami modernej vedy a s pokrokom. S politickým liberalizmom ju najviac zbližovalo odmietnutie všetkých historických autorít a úsilie vyhnúť sa dogmám v otázkach viery a svedomia vo všetkých súvislostiach. Chcela dosiahnuť oddogmatizovanie kresťanstva, aby viera a rozum neboli vo vzájomnom rozpore. Božie zjavenie neskúmala len vo *Svätom písme*, ale aj v prírode a v dejinách. Verila v nepretržitý vývoj ľudstva, viery a kultúry.² Uhorským špecifikom liberálnej teológie bolo, že podobne ako v politickom liberalizme, aj tu boli jej jednotliví zástupcovia oddanými prívržencami maďarských národných snáh a už v 30. a 40. rokoch 19. storočia sa snažili aj evanjelickú cirkev využiť ako prostriedok

¹ Pod termínom „evanjelická cirkev“ rozumieme členov štyroch evanjelických dištriktov augsburského vyznania v Uhorsku. Evanjelickým dištriktom sedmohradských Sasov sa kvôli odlišnému dejinnému vývinu a odlišným tradíciám nebudeme v tejto štúdii zaoberať.

² *Die Religion in Geschichte und Gegenwart* (ďalej RGG) IV., Tübingen 1960, s. 351–353.